

Demokratian rajat ja tulevaisuus muuttuvassa Suomessa

JOSEFINA SIPINEN
JUSSI WESTINEN

Suomalainen demokratia on käännekohdassa. Kasvaneen maahanmuuton myötä Suomessa asuu yhä enemmän ihmisiä, joilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa lainsäätäjien valintaan, koska heiltä puuttuu äänioikeus eduskuntavaaleissa.

Vuoden 2023 eduskuntavaalien aikaan joka kymmenes Suomessa asuva aikuinen oli ulkomaista syntyperää, mutta heistä vain 3,2 prosentilla oli äänioikeus eduskuntavaaleissa (Tilastokeskus 2023). Siinä missä kunta- ja aluevaaleissa saavat äänestää myös ulkomaan kansalaiset, eduskunta- ja presidentinvaaleissa äänioikeus on vain Suomen kansalaisilla. Tämä tarkoittaa, että suuri osa maahanmuuttaneista jää ilman mahdollisuutta vaikuttaa kansalliseen päätöksentekoon.

Istuvan hallituksen tekemät kiristykset kansalaisuuslakiin todennäköisesti entisestään kaventavat äänioikeutettujen joukkoa, sillä ne tekevät kansalaisuuden saamisesta vaikeampaa. Hallituskaudella on esimerkiksi tiukennettu asumisaikaan liittyviä säädöksiä ja toimeentuloedellytyksiä, minkä lisäksi Suomessa tullaan ottamaan käyttöön kansalaisuuskoe, jollaista maassa ei koskaan aiemmin ole ollut käytössä (Sisäministeriö 2025).

Koska voimme olettaa maahan muuttaneiden ja heidän jälkeläistensä osuuden väestöstä vain kasvavan, tulevaisuudessa Suomessa on yhä enemmän kahden kerroksen väkeä: heitä, jotka ovat poliittisen yhteisön, *demoksen*, täysivaltaisia jäseniä ja heitä, jotka vaalipäivänä eivät voi vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon lainsäädännön kannalta kaikkein tärkeimmissä vaaleissa. Tämä kehitys nostaa esiin perustavanlaatuisen kysymyksen siitä, kenelle demokratia maassamme kuuluu. Millainen on tulevaisuuden Suomi, jos suuri joukko varsin pitkäaikaisia-kin asukkaita jää demoksen ulkopuolelle?

Poliittinen osallistuminen ja demokratiaan kiinnittyminen ovat vahvasti yhteydessä kokemuksiin osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. Kun osa väestöstä jää pysyvästi ulkopuolelle, voi syntyä uusia poliittisia jakolinjoja ja riskejä vieraantua yhteiskunnasta. Tämä ei ole vain yksilöiden ja ryhmien ongelma, vaan haaste koko yhteiskunnalle: demokratian uskottavuus ja oikeusvaltion perusta rakentuvat sille, että kaikki asukkaat kokevat olevansa osa poliittista yhteisöä.

Teoriassa vaaleilla valitut edustajat voisivat ajaa kaikkien asukkaiden, myös ei-kansalaisten, etuja. Käytännössä kuitenkin ilman ensikäden ymmärrystä ei-kansalaisten kokemuksista kansanedustajilla voi olla vaikeuksia hahmottaa, saati edustaa, heidän huoliaan, intressejään ja näkökulmiaan (Phillips 2020). Poliitiikan teoreetikot ovat yhä useammin esittäneet, että normatiiviset perustelut ei-kansalaisten äänioikeuden rajoittamiselle eivät ole vakuuttavia (Angell & Huseby 2017; Ferris ym. 2020). Empiirinen tutkimus vahvistaa tätä huolta: vaaleilla valitut poliitikot ovat halukkaampia edustamaan jopa tulevia, vielä syntymättömiä sukupolvia, kuin maassa asuvia ulkomaalaistaustaisia henkilöitä (Belschner ym., tulossa). Tämä osoittaa, että ilman äänioikeutta maahan muuttaneet tuskin nauttivat oikeudenmukaista poliittista edustusta.

Suomessa keskustelu kaksoiskansalaisuudesta – erityisesti Venäjän ja Suomen kaksoiskansalaisista – on herättänyt keskustelua lojaalisuudesta ja kansallisesta turvallisuudesta (Jasinskaja-Lahti ym. 2020; Oivo & Davydova-Minguet 2019). Tämä on luonut ilmapiirin, jossa monet suomenvenäläiset kokevat tarpeelliseksi häivyttää taustaansa julkisilla paikoilla (esim. Krivonos 2020). Kaikille tämä ei edes ole mahdollista, ja tutkimukset osoittavat, kuinka niin kutsutut näkyvät vähemmistöt eli he, jotka eivät ulkonäkönsä puolesta sulaudu valtaväestöön, kohtaavat useammin syrjintää kuin valtaväestöön sulautuvat maahan muuttaneet (Castaneda ym. 2022; Sipinen ym. 2025: 82). Syrjintäkokemukset vastaavasti ovat yhteydessä esimerkiksi alhaisempaan poliittiseen luottamukseen (Sipinen ym. 2025: 63, 89). Toiseuttavat ja turvallistavat puhe-tavat voivat käynnistää ulossulkemisen kierteen: ensin ne vieraannuttavat maahan muuttaneita ja heidän jälkeläisiään politiikasta johtaen osallistumattomuuteen. Osallistumattomuus puoles-taan syventää poliittista aliedustusta, joka edelleen syventää ulkopuolisuuden kokemusta.

Toisaalta esimerkiksi somalialaistautaiset ovat esimerkki vähemmistöryhmästä, joka koh-taamastaan syrjinnästä huolimatta – tai mahdollisesti sen vuoksi – äänestää aktiivisesti ja josta verrattain moni on tullut valituksi kaupungin-/kunnanvaltuutetuksi (Sipinen ja Kestilä-Kekko-nen 2022). Suomessa, kuten jo aiemmin muualla Euroopassa, on noussut pohdittavaksi kysy-mys, miten maamme poliittinen kulttuuri käsittelee sitä, että politiikkaan nousee elementtejä vähemmistöryhmien kulttuureista, kuten esimerkiksi islaminuskon mukaisia arvoja ja traditioi-ta. Haastavassa maailmapoliittisessa tilanteessa näihinkin kysymyksiin on alati etsittävä ratkai-suja, sillä yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ja vahva luottamus yhteiskunnan institu-tioihin ovat olleet suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen kulmakivi.

Politiikka-lehden vuoden 2025 viimeisen numeron ensimmäisessä vertaisarvioidussa artik-kelissa Harri Jalonen ja Aino Rantamäki tarkastelevat kokonaisturvallisuutta politiikkaideana kansanedustajien täysistuntopuheenvuoroissa vuosina 2015–2024. Kokonaisturvallisuuden idean kehittäminen paikantuu näin ajanjaksoon, jolloin Suomen turvallisuusympäristössä ei vielä ollut ilmastonmuutosta lukuun ottamatta kansalaisia suuresti askarruttavia turvallisuusuhkia. Sittemmin maahanmuuttokriisi, koronapandemia, Ukrainan-sota ja geopoliittiset jännitteet ovat luoneet otolliset olosuhteet kokonaisturvallisuuden idean laajentamiselle. Kirjoittajien mukaan kriisien keskellä kokonaisturvallisuus toimii tehokkaana mutta samalla hauraana po-litiikkaideana: sen joustavuus mahdollistaa idean laajan hyväksynnän, mutta tekee siitä alttiin myös ideologiselle kierrätykselle, väärinkäytölle ja kritiikille. Kokonaisturvallisuus ei siten ole ideologisesti neutraali toimintamalli, vaan poliittisesti latautunut ja monimerkityksinen idea, jota myös hyödynnetään strategisesti poliittisessa keskustelussa.

Lehden toisessa artikkelissa Antti Hautamäki kokoaa ja jäsentää käsitehistoriallisessa ana-lyysissään *politia*-käsitteen käyttötapoja saksalaisessa ja ruotsalaisessa poliittisessa perinteessä, joiden kautta käsite välittyi myös suomalaiseen sanastoon. Käsitteitä *politia* ja *poliisi* käytettiin vielä 1800- ja 1900-luvuilla synonyymeina, mutta 1800-luvun alkupuoliskolla konkreettisem-min ymmärretyn poliisi-instituution kehittyminen johti lopulta siihen, että kapeammin käsi-tetty poliisi viranomaisena säilyi kielenkäytössä tähän päivään asti. Sen sijaan *politian* laajem-pi merkityskenttä muuntui pääpiirteissään tutkimukselliseksi kuriositeetiksi ja termi itsessään unohtui poliittisesta kielenkäytöstä.

Kolmannessa artikkelissa Venla Hannuksela kysyy, miksi ruotsinkieliset, toisin kuin muut kielivähemmistöt, äänestävät Suomessa vaaleista toiseen merkittävästi aktiivisemmin kuin

suomenkieliset. Hannukselan analyysin mukaan tämä ero liittyy ruotsinkielisen väestön korkeampaan sosiaaliseen pääomaan sekä vahvaan samastumiseen ruotsalaiseen kansanpuolueeseen. Ruotsinkieliseen vähemmistöön kuulumisen toisin sanoen tarjoaa poliittista osallistumista helpottavia informaatiovihjeitä, kuten selkeät perustelut puoluevalinnalle.

Numero sisältää lisäksi kaksi lektiota ja yhden kirja-arvion. Ensimmäisessä lektiossa Saara Alakorva avaa väitöstutkimustaan, jossa hän käsittelee saamelaisia poliittisena kollektiivina sekä saamelaispolitiikan pyrkimyksiä rakentaa saamelaisia tulevaisuuksia kansan nimissä. Toisessa lektiossa Venla Hannuksela tiivistää ruotsin- ja suomenkielisten nuorten poliittista kiinnostumista tarkastelleen väitöstutkimuksensa keskeiset tulokset. Numeron päättää Keijo Lakkalan kirja-arvio Niko Huttusen ja Elina Kahlan toimittamasta kokoomateoksesta *Apokalypsi nyt! Perikadon politiikka* (Kirkon tutkimus ja koulutus, 2024). Teos tarjoaa erilaisia näkökulmia apokalypsiin eli lopulliseen käänteeseen, joka viittaa paitsi kaiken tuntemamme loppumiseen myös uudestisyntymään ja siten mahdollisuuteen paremmasta maailmasta.

LÄHTEET

- Angell, Kim ja Huseby, Robert. 2017. Should irregular immigrants be (rapidly) enfranchised? *Political Research Quarterly*, 70(2), 363–373. <https://doi.org/10.1177/1065912917695188>
- Belschner, Jana, Faleide, Ingrid Kvåle, Sipinen, Josefina ja Spitzer, Aaron J. Tulossa. Representation by proxy? The democratic inclusion of unenfranchised groups. *Arvioitavana oleva julkaisematon artikkelikäsitelmäkirjoitus*.
- Castaneda, Anu, Kuusio, Hannamaria ja Eid, Mona. 2022. Syrjintäperusteet. Teoksessa MoniSuomi-työryhmä (2023), *MoniSuomi-tutkimuksen 2022–2023 perustulokset*. [Verkkosivu]. https://www.thl.fi/monisuomi_verkkoraportit/monisuomi22/ilmiot/syrjintakokemukset.html
- Ferris, Dan, Hayduk, Ron, Richards, Alyscia, Schubert, Emma S. ja Acri, Mary. 2020. Noncitizen voting rights in the global era: A literature review and analysis. *Journal of International Migration and Integration*, 21, 949–971. <https://doi.org/10.1007/s12134-019-00687-8>
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Renvik, Tuuli A., Van Der Noll, Jolanda, Eskelinen, Viivi, Rohmann, Anette ja Verkuyten, Maykel. 2020. Dual citizenship and the perceived loyalty of immigrants. *Group Processes & Intergroup Relations*, 23(7), 996–1013. <https://doi.org/10.1177/1368430219872809>
- Krivosos, Daria. 2020. Swedish surnames, British accents: Passing among post-Soviet migrants in Helsinki. *Ethnic and Racial Studies*, 43(16), 388–406. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1813319>
- Oivo, Teemu ja Davydova-Minguet, Olga. 2019. Kaksoiskansalaisuuden turvallistaminen ja Suomen venäjänkieliset. *Idäntutkimus*, 26(3), 59–76. <https://doi.org/10.33345/idantutkimus.87292>
- Phillips, Anne. 2020. Descriptive representation revisited. Teoksessa R. Rohrschneider & J. Thomassen (toim.), *The Oxford Handbook of Political Representation in Liberal Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 174–191. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198825081.013.8>
- Sipinen, Josefina ja Kestilä-Kekkonen, Elina. 2022. Ulkomaalaistaustaiset kuntavaaliehdokkaista. Teoksessa Pekka Kettunen (toim.), *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 142–160. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-24-8>
- Sipinen, Josefina, Koskimies, Laura, Tiensuu, Ilkka ja Gusatinsky, Eilina. 2025. Ulkomaalaistaustaisten

ja vieraskielisten suomalaisten yhteiskunnallinen osallistuminen (UTViS) -hankkeen loppuraportti. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2025:5. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-490-3>

Sisäministeriö. 2025. Kansalaisuuslain uudistaminen. Saatavissa: <https://intermin.fi/hankkeet/kansalaisuuslain-uudistaminen> (luettu 8.12.2025).

Tilastokeskus. 2023. 13su – Äänioikeutettujen, ehdokkaiden ja valittujen pääasiallinen toiminta, koulutus, työnantajasektori, ylin ja alin tulokymmenys, kieli ja syntyperä eduskuntavaaleissa, 2011–2023. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__evaa/statfin_evaa_pxt_13su.px/ (luettu 8.12.2025).